

1R BATX · ECO1 · UNITAT 8

Sector públic i política fiscal

Estat del benestar i pensions, política fiscal, dèficit i deute, avaluació de la despesa i finançament territorial

8

PER COMENÇAR

En aquesta unitat aprendràs a...

- Explicar com es finança l'estat del benestar i com funciona el sistema de pensions de repartiment.
- Calcular quant paga una persona en un impost progressiu i com actua el multiplicador de la despesa pública.
- Interpretar el dèficit, el deute públic i el cost d'oportunitat de les decisions de despesa.
- Reconèixer com s'avalua la despesa pública i què vol dir la transparència dels pressupostos.
- Descriure com es financen la Generalitat i els ajuntaments i llegir un pressupost públic.

SITUACIÓ DE PARTIDA · CAS FICTICI

Una situació de partida



És abril i el centre cívic del barri de Valldelana convoca una consulta: l'ajuntament destina una partida del pressupost participatiu a una millora del barri i vol que els veïns diguin en què s'ha de gastar. El grup de l'Observatori econòmic hi va a escoltar, amb la Inés Varela. Tothom té una idea de què cal fer, però els diners no arriben per a tot, i de seguida surt la pregunta que et planteja aquesta unitat: d'on surten els diners de tothom i qui decideix en què es gasten?

❓ **Quins serveis públics fas servir tu cada setmana? Qui creus que els paga?**

❓ **Si l'ajuntament només pot fer una de dues obres, com decidiries quina?**

❓ **És just que qui més guanya pagui un percentatge més alt dels seus ingressos? Per què?**

MAPA DE LA UNITAT

Què veurem

8.1 Estat del benestar i finançament; pensions

8.2 Política fiscal: impostos, solidaritat, economia submergida i multiplicador

8.3 Dèficit públic i deute públic; cost d'oportunitat

8.4 Despesa pública, avaluació i transparència

8.5 Finançament territorial: Generalitat i ens locals

Les pensions d'un país petit



3.000.000 de cotitzants i 1.500.000 pensionistes

Sou mitjà de 24.000 €, cotització del 25 % i pensió mitjana de 12.000 € (supòsit didàctic).

1. **Equilibri.** Ingressos: 3.000.000 · 24.000 · 0,25 = 18.000 M€; despesa: 1.500.000 · 12.000 = 18.000 M€.

2. **Més pensionistes.** Amb 1.800.000 pensionistes, la despesa puja a 21.600 M€: falten 3.600 M€.

3. **Com tancar el forat.** Una cotització del 30 %, una pensió mitjana de 10.000 € o una part dels impostos generals.

✔️ **Amb 1,67 cotitzants per pensionista el sistema té dèficit: o s'ingressa més, o es cobra menys, o s'incorporen més persones a cotitzar.**

Un impost progressiu

Tipus del 10 % fins a 12.000 €, del 20 % fins a 30.000 € i del 30 % per damunt (supòsit didàctic).

BASE	CÀLCUL	IMPOST	TIPUS MITJÀ
25.000 €	12.000 · 0,10 + 13.000 · 0,20	3.800 €	15,2 %
50.000 €	1.200 + 18.000 · 0,20 + 20.000 · 0,30	10.800 €	21,6 %

CLAVE

Amb base doble es paga **més del doble**: el tipus de cada tram és el **marginal** i el mitjà és la quota dividida per la base.

El multiplicador de la despesa



Propensió al consum de 0,8 i impost del 25 %

L'administració gasta 200 milions més en obres (supòsit didàctic).

1. **Multiplicador.** 1 / (1 − 0,8 · (1 − 0,25)) = 1 / (1 − 0,6) = 2,5.
2. **Efecte.** La renda augmenta 200 · 2,5 = 500 milions.

✔ **Com més estalvia la gent i com més impostos hi ha, més petit és el multiplicador. També pot haver-hi un efecte expulsió sobre la inversió privada.**

Dèficit i deute



Ingressa 400 i gasta 430 milions

PIB de 1.000 milions i deute de 600; el PIB creix fins a 1.030 (supòsit didàctic).

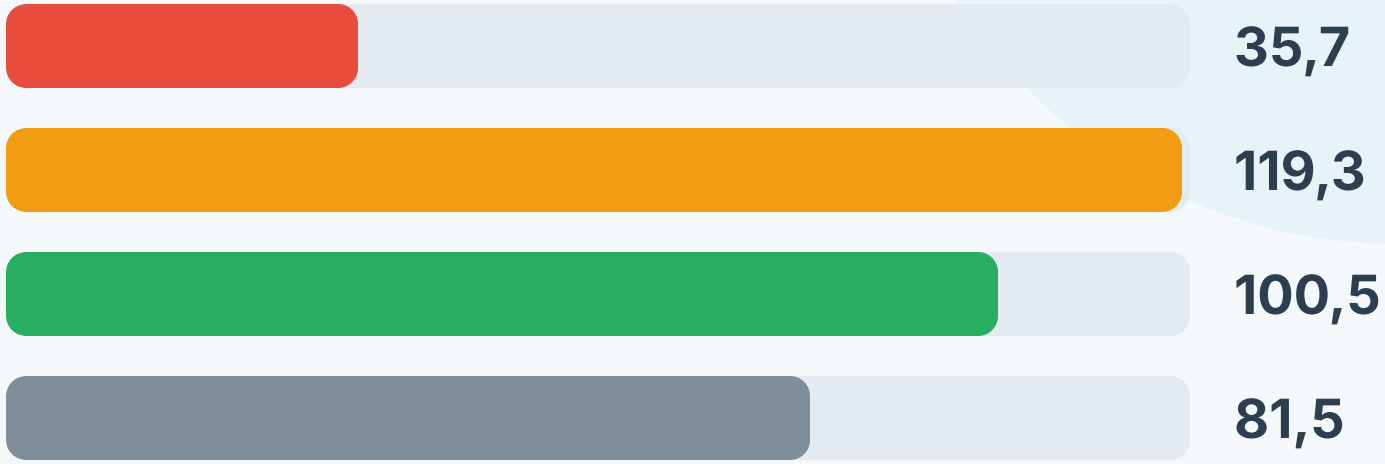
1. **Dèficit.** 430 − 400 = 30 milions, un 3 % del PIB. El deute passa a 630 milions.

2. **Ràtio.** 630 / 1.030 = 61,2 %, més que el 60 % inicial: el deute ha crescut un 5 % i el PIB, un 3 %.

✔ **El dèficit és un flux d'un any; el deute, un estoc en una data.**

El deute d'Espanya

Deute de les administracions públiques, en % del PIB.



Font: Eurostat, gov_10dd_edpt1 (consulta: 11/2026).

CLAVE

El 2025, els interessos van ser el **2,4 %** del PIB: cada euro que hi va no va a escoles ni a sanitat.

Un pressupost participatiu

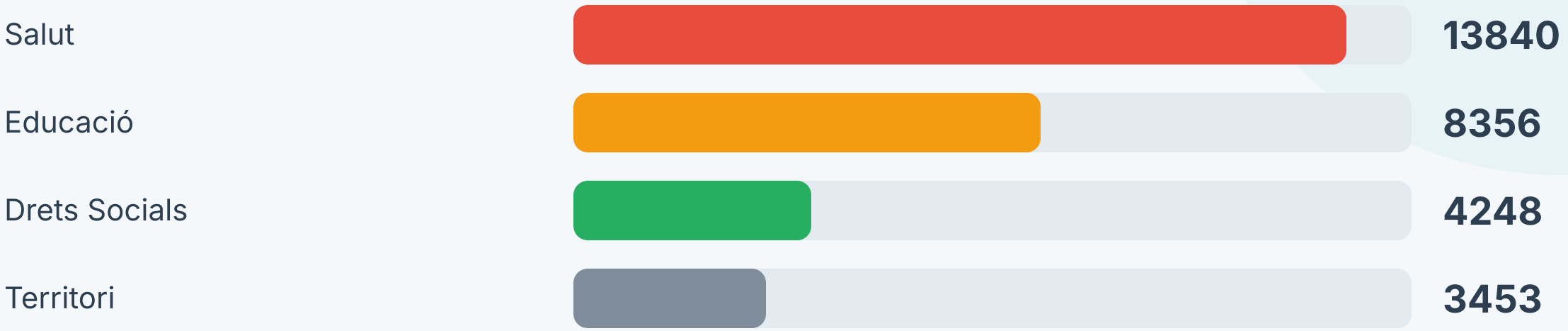
PROPOSTA	COST	VOTS	S'EXECUTA?
A	25.000 €	120	Sí
B	20.000 €	95	Sí
C	30.000 €	80	No: no hi cap
D	15.000 €	70	Sí

CLAVE

S'afegeixen de més a menys votades si hi caben: A, B i D sumen **60.000 €**. Perquè sigui just, **tothom hi ha de poder participar**.

On va el pressupost de la Generalitat

Despesa prevista per departaments, en milions d'euros.



Font: web de la Generalitat de Catalunya, pressupostos (consulta: 11/2026).

CLAVE

De 54.747 milions, Salut en rep el **25,3 %** i Educació el **15,3 %**.

🙋 PREGUNTA PER A LA CLASSE

Un ajuntament ingressa 900.000 € i gasta 950.000 €. Quin és el saldo i què passa amb el deute si es repeteix?

A Dèficit de 50.000 €; el deute puja 50.000 € cada any.

B Superàvit de 50.000 €; el deute baixa cada any.

C Dèficit de 950.000 €; el deute no canvia.

✔️ 900.000 − 950.000 = −50.000 €: és un dèficit, i els dèficits fan créixer el deute.

REPÀS

Idees clau

- **Benestar.** Serveis i prestacions, cotitzacions i impostos, pensions de repartiment.
- **Dèficit.** Saldo i deute públic, cost d'oportunitat.
- **Territori.** Estat, Generalitat i ajuntaments, autonomia financera.
- **Impostos.** Directes i indirectes, progressius, proporcionals i regressius, economia submergida, multiplicador.
- **Despesa.** Pressupost i programes, avaluació i transparència.

PER ACABAR

Per pensar

1 Tria un servei públic que facis servir: qui el paga, què costaria renunciar-hi i com podries saber si es gasta bé?

2 Si només hi ha diners per a tres de les quatre propostes del barri, com decidiries quines s'executen i qui hauria de poder participar en la decisió?

3 Per què un deute alt té un cost d'oportunitat, encara que els diners ja s'hagin gastat?



Ara et toca a tu!

Repassa, practica i comprova el que has après.

📝 **Resum**

✅ **Test**

👆 **Interactius**

Llibre, presentacions, resums i tests gratis a **josesande.com**